

KANISĀ 'O E TAUNGAFAŊANAÚ

'Oku tupu e kanisā 'o e taungafanaú mei ha selo (cell) fakatupu kanisā 'oku tupukoso 'i loto, pe ofi, pe 'i tu'a 'i he ngaahi kofu 'o e taha pe fakatou'osi e ongo taungafanaú.

'Oku tātaitaha 'ene hokó ka ko e mahaki fakatu'utāmaki pea fika nima 'i he ma'olunga taha e ngaahi kanisā 'oku ne fakatupu e pekia 'a hou'eiki fafine, 'o ne ma'olunga taha ai 'i ha to e mahaki fakatupu pekia 'i he halanga fakafanaú.

Ngaahi Faka'ilonga mo e Tupu'anga

Matu'aki siofi 'aupito ha ngaahi liliu 'i ho sinó.

'Oku malava ke 'asi e ngaahi faka'ilonga ni 'o kapau 'oku ke mo'ua 'i he kanisā 'o e taungafanaú:

- 'Au pe toto ho'o fakafefine (tautefito kapau kuo paasi mei ho'o taimi puke fakamāhiná (hufanga 'i he fakatapu) pe ko e hafu noa'ia pe ho fakafefiné (hufanga 'i he fakatapu)
- Mamahi pe manamana ho fakafefine pe funga kona (kete)
- Faingatā'ia ho'o kaí pe ongo'i fatafā'ia vave
- Liliu ho'o taimi tu'u mama'o pe tu'u ofi hange ko tau vave pe 'ikai fu'u lava mapule'i
- Langa tu'a
- Fatafā'ia

Ngaahi 'Elemēniti Fakatu'utāmaki

Ko e hou'eiki fafine kotoa pē 'oku malava pe kenau matu'utamaki ke mo'ua 'i he kanisā 'o e taungafanaú, ka 'oku tu'u lavea ngofua ange 'a kinautolu 'oku ki'i matu'otu'a ange ki hono ma'u e mahaki.

'Oku fa'a toki tupu e kanisā 'o e taungafanaú hili ho'o taimi puke fakamāhiná (hufanga 'i he fakatapu)

- Fu'u sinó pe 'ova ho'o mamafa mo e sino 'i hono fakatauhoa ki ho'o lōloá
- Toki fanau tōmui pe te'eki ai feitama kakato
- Ngaue'aki e faito'o homouni (hormone) hili ho'o puke fakamahina (hufanga 'i he fakatapu)
- Tupu mei ha hisitolia kanisā taufanaú, kanisā huhu pe kanisā koloni (colorectal) fakafamili
- Ngaue'aki e faito'o fakatupu fakafanaú
- Ifi Tapaka
- Mo'ua 'i he 'enitometiliosisi (endometriosis)

Faka'ehi'ehi

- Tauhi e mamafa ho sino ki he mamafa totonu mo mo'ui lelei pea 'oua 'e ngaue'aki e ngaahi faito'o fetongi homouni (hormone) hili ho'o puke fakamāhiná (hufanga 'i he fakatapu)
- Ngaue'aki e fo'i'akau fakavaha 'o lahi hake 'i he ta'u 'e 5
- Tafa Faka-Kainekolosiki (Gynecologic surgery): Ha'i e ongo fo'i tiupi ki he taungafanaú tafa fakangata pe to'o e taungafanaú.
- Kapau 'oku 'i ai ha hisitolia kanisā taungafanaú ho famili, kumi fale'i faka-senetiki (genetic counselling) mo sivi

Sitetisitika (Statistics)

Fakatatau ki he fakatotolo 'a e University of Hawai'i Cancer Center, **'oku 36% e tu'u fakatu'utāmaki e malava ke mo'ua ai** e hou'eiki fefine'i fonua tonu 'o Hawai'i 'i he kanisā taungafanaú 'i hono fakahoa ki he hou'eiki fafine palangi (kau muli)

'Oku **ma'olunga taha e kāinga 'Ēsia, 'Ēsia 'Initia/Pakisitani 'i he mo'ua he kanisā taungafanaú** (Lee et al., 2019).

'Oku **tu'u lavea ngofua** ange e hou'eiki fafine Siaina, Filipino mo e Siapani ki he ma'u e kanisā 'o e taungafanaú. (Lee et al., 2019)

Sivi Kanisā 'o e Taungafanaú

'Oku 'ikai ha founa faingofua mo falala'anga ke sivi 'aki e kanisā 'a e taungafanaú.

Tu'unga 'i he 'ikai ha sivi falala'anga, 'oku mahu'inga ho'o matu'aki tokanga ki ho sinó mo hono natula angamaheni kiate koé.

'I ho'o fakatokanga'i ha ngaahi liliu ki ho sino 'oku 'ikai angamaheni, fetu'utaki ki he toketaa.

toketaá pe 'oku fiema'u ke ke sivi, hangē ko e rectovaginal pelvic exam, pe transvaginal ultrasound, pe ko e sivi toto CA-125 kapau 'oku 'i ai ha ngaahi liliu pe ko ha faka'ilonga 'o e kanisā taungafanaú.

'E malava ke tokoni e ngaahi sivi ni ke 'ilo pe 'oku ke mo'ua 'i he kanisā 'o e taungafanaú.

Ma'u'anga Fakamatala

- **Ovarian Cancer Research Alliance:** ocrahope.org
- **National Ovarian Cancer Coalition:** ovarian.org
- **National Cancer Institute:** cancer.gov
- **American Cancer Society:** cancer.org/cancer-information-in-other-languages.html
- **'Imi Hale Native Hawaiian Cancer Network:** imihale.org/education_materials.htm#CancerScreening
- **Asian American Health Initiative:** aahinfo.org/english/programs/progCancerInit.php#cprogram
- **California State University, Fullerton:** wincart.fullerton.edu/cancer_edu/index.htm